

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS TAILIM
VAZIRLIGI
BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

«Fasdiqlanman»
O'quv ishlarini boshqaruvchi prorektor
M. Damirov
2020 y.
Boshqarma

MINTAQAVIY TURIZM

FAN DASTURI

Bilim sohasi:	6000000	Xizmatlar sohasi Xizmat ko'rsatish
Ta'lim sohasi:	6100000	sohasi Mexmonxonona xo'jaligini tashkil
Ta'lim yo'nalishlari:	5610200	etish va boshqarish
	5610300	Turizm (xalqaro va ichki turizm)

BUXORO 2020

O'zbekiston Respublikasi Buxoro davlat universitetining 2020 yil 29 avgustdagi
1-sonli 2-ilovasi bilan fan dasturi to'yxati tasdiqlangan.

Fan dasturi Buxoro davlat universitetining O'quv-uslubiy birlashmalar
faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi Kengashning 2020 yil __ avgustdagi __ - sonli
bayonnomasi bilan ma'qullangan.

Fan dasturi Buxoro davlat universitetida ishlab chiqildi.

Tuzuvchi:

Xidirova G.R. BuxDU, «Servis sohasi iqtisodiyoti» kafedrası dosenti, i.f.f.d.
(PhD)

Taqrizchilar:

i.f.f.d., professor B.N.Navro'z-zoda
i.f.n. dotsent D.H. Aslanova

6-son, 70-modda

8. Aleksandrova A.Yu.«Mejdunarodniy turizm» Uchebnik. M: «KNORUS»
2010. 464 s.

9. Kvaralnov V.A., Turizm. Uchebnik. M., «Finansi i statistika». 2004. 320 s.

10. Komilova F.K., Xalqaro turizm bozori. O'quv qo'llanma T., TDIU- 2006.
191 b.

11. Soliyev A.S., Usmonov M.R. Turizm geografyasi (Samarqand viloyati
misolid) - Samarqand: SamDU, 2005 y.

12. Ibadullayev N.E. O'zbekistonning turistik resurslari. Ma'ruzalar kursi. -
Samarqand, SamISI, 2008. -114 b.

Internet saytlari:

1. www.lex.uz
2. www.ziyonet.uz
3. www.tourism.uz
4. www.tour.uz
5. www.stat.uz

12. O'zbekistonda mintaqalar bo'yicha turistik resurslarning joylanishi

Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan referatlar tayyorlash va uni taqdimot qilish tavsiya etiladi.

VI. Asosiy va qo'shimcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manbalari

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati Asosiy adabiyotlar

1. Xidirova G.R., Raxmatullaeva F.M. Mintaqaviy turizm/ o'quv qo'llanma- Buxoro, BuxDU, 2020 -111b.
2. Mahmood A. Khan "Tourism in Kentral Asiar. cultural potential and challenges" Kanada 2015 y.
3. Tuxliyev I.S., Hayitboyev R. va boshq. "Turizm asoslari" Darslik. T.: "Fan va texnologiya", 2014 y.
4. Mamatqulov M.X. Bekemirov A.B., Tuxliyev I.S. "Xalqaro turizm" Darslik. Toshkent, 2009 y. 191 b.
5. Hayitboyev R. va boshq. "Turizm marshrutlarini ishlab chiqish" O'quv qo'llanma. Samarqand, 2016 y. 175 b.

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasining "Turizm to'g'risida" gi Qonuni. T.: 1999 y.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi Turizmni rivojlantirish davlat qo'mitasi"ning tashkil etish to'g'risidagi 2016 yil 2 dekabrdaqi PQ-2666-sonli qarori
3. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, g'ar'iy tartib intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar mahkamasining 2016 yil yakunlari va 2017 yil ishtiqoblariga bag'ishlangan majlisidagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining nuqti. // Xalq so'zi gazetasi. 2017 yil 16 yanvar, №11
4. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent, "O'zbekiston" NMU, 2017. - 29 b.
5. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. "O'zbekiston" NMU, 2017. - 47 b.
6. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. "O'zbekiston" NMU, 2017. - 485 b.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" gi PF-4947-sonli Farmoni. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y.,

I. O'quv fanining dolzarbligi va oliy kasbiy ta'limdagi o'rni

Bugungi kunda juda tezlik bilan taraqqiy etib borayotgan dunyoda insonlar fikri, ularning harakatlari, hayotdan zavq olish yo'llari o'zgarib bormoqda. Insonlar bo'sh vaqtlarini samarali o'tkazib, dam olishga, sog'lig'ini tiklashga, dunyoni, xalqlarning urf - odatlari, qadriyatlarini bilishga intilmog'dalar. Bunday xizmatlarni turizm sohasi ko'rsatadi. Insoniyat har doim o'zining harakat doirasini o'zgartirib, yangi yerlarni kashf qilishga intilgan. So'nggi asrga kelib bunday intilishlar kuchaydi va turizmning rivojlanishiga turtki bo'ldi.

"Mintaqaviy turizm" fani mintaqaviy turizmning tasnifi, ularning turlari, ijtimoiy - iqtisodiy mazmuni, turistik resurslarning mintaga bo'yicha joylanishi, ularda turistik sayohat tashkil qilish usullari va ushbu resurslardan turizm faoliyatida samarali foydalanish kabi bir qator masalalarini qamrab oladi.

II. O'quv fanining maqsadi va vazifalari

Fanni maqsadi - talabalarning O'zbekiston mintaqasida joylashgan turistik resurslar turlari haqida ma'lumotga ega bo'lish, hamda ulardan turizm maqsadida samarali foydalanish bo'yicha bilimlar bilan ta'minlash.

Fanning asosiy vazifalari - mintaqaviy turizm haqida tushuncha berish. Ushbu turistik resurslardan samarali foydalanish imkoniyatlarini o'rganish, turistik resurslarni mintaqalar bo'yicha joylanishini, turistik resurslarni guruhlariga bo'lish haqida talabalarga tushuncha berishdir.

Fan bo'yicha talabalarning bilim, ko'nikma va malakalariga quyidagi talablar qo'yiladi. **Talablar:**

- mintaqaviy turizmning asosiy tushunchalari;
- mintaqaviy turizm rivojlanishining asosiy omillari va vazifalari;
- mintaqaviy turizmni rivojlantirishda davlat siyosatining asosiy maqsad va yo'nalishlari;
- turistik resurslarning ijtimoiy - iqtisodiy mazmuni va uning turizmni rivojlantirishdagi ahamiyati to'g'risida **tasavvurga ega bo'lishi**;
- turizm mintaqalari bo'yicha davlat siyosati;
- mintaga turizmni O'zbekistonda rivojlantirishning qonuniy me'yoriy asoslari;
- mintaqaning turistik resurslardan foydalanish imkoniyatlarini baholashi;
- milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda mintaga turistik resurslardan samarali foydalanishni **bilishi va ulardan foydalana olishi**;
- turistik mintaqalarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish darajasini baholay olishi.

- O'zbekistonning turistik resurslarini joylashgan mintaqasi doirasida ulardan foydalanish istiqbollari baholay olish;

- turistik resurslardan foydalanish infratuzilmalarini yaxshilash chora-tadbirlarini ishlab chiqish va ularning jirosini ta'minlay olish *ko'nikmalariga ega bo'lishi*;

- turizmni mintaqalar bo'yicha rivojlantirishning dastlabki dasturini tayyorlay olish;

- jahon va O'zbekistonning turizm mintaqalaridagi turistik resurslari holatini baholay olish *mulakalariga ega bo'lishi kerak*.

ASOSIY QISM

III. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)

1 - MODUL. MINTAQAVIY TURIZMNING MAZMUNI, MOHIYATI VA IJTIMOY-IQTISODIY AHAMIYATI

1 - mavzu. "Mintaqaviy turizm" fanining maqsadi va vazifalari

"Mintaqaviy turizm" tushunchasining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati. Fanning maqsad va vazifalari. Fanning predmeti va mazmuni. Mintaqaviy turizmning milliy iqtisodiyotda tutgan o'rni. Mintaqaviy turizmni rivojlantirishning maqsadi va vazifalari. Mustaqillikka erishgandan keyingi O'zbekiston hukumatining turizm sohasiga e'tibor qaraitishi. "O'zbekiston Respublikasi Turizmni rivojlantirish davlat qo'mitasi"ning tashkil etilishi. O'zbekiston milliy iqtisodiyotini rivojlantirishda turizmning roli.

2 - mavzu. Mintaqaviy turizmning ijtimoiy-iqtisodiy mazmuni, ularning turizmni rivojlantirishdagi ahamiyati

Mintaqaviy turizmning iqtisodiy mazmuni va iqtisodiyotdagi ahamiyati. Turizmni barqaror rivojlantirishda mintaqaviy turizmning iqtisodiy mazmuni. Mintaqaviy turizmning ijtimoiy mazmuni va uning jamiyatdagi shakllanishi va rivojlantirishdagi o'rni. O'zbekistonning ijtimoiy-iqtisodiy hayotida mintaqaviy turizmning ahamiyati. Mintaqaviy turizmning mahalliy aholi hayotiga ijobiy ta'siri.

3 - mavzu. Mintaqaviy turizmning foydalanishga ta'sir etuvchi omillari

Barqaror va o'zgaruvchi omillar. Tabiiy iqlimiy, geografik, madaniy-tarixiy omillar. Siyosiy, ijtimoiy-deiografik, moliyaviy-iqtisodiy va texnikaviy omillar. Tashqi va ichki omillar. Mintaqaviy turizmni rivojlantirishga ta'sir etuvchi omillar. Turizm infrastrukturasini.

10. Turizm industriyasida raqobatchilik omillar asosida Buyruq yo'li davlatlarining guruhlanishi.

11. Markaziy Osiyo turizmni imkoniyatlarini tadqiq qilish.

12. O'zbekistonni turistik rayonlashitirish xususiyatlari.

13. Toshkent turistik mintaqasi.

14. Samarqand turistik mintaqasi.

15. Buxoro-Navoiy turistik mintaqasi.

16. Xorazm turistik mintaqasi.

17. Farg'ona turistik mintaqasi.

18. Jizzax-Sirdaryo turistik mintaqasi.

19. O'zbekistonning janubiy turistik mintaqasi.

20. Qoragalpog'iston turistik mintaqasi.

21. Mintaqaviy turizm infratuzilmalarini takomillashitirish yo'llari.

22. Mintaqalarning madaniy-tarixiy merosi, ulardan foydalanish va muhofaza qilish.

23. Mintaqaviy turistik resurslardan foydalanishda xalqaro tajribadan foydalanish.

24. Mintaqaviy turizm asosida ekskursiya xizmatlarini tashkil etish.

Fan bo'yicha kurs ishi. Ushbu fandan kurs ishi o'quv rejada rejalashtirilmagan.

V. Mustaqil ta'lim va mustaqil

ishlar Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan

mavzular:

1. Mintaqaviy turizmning milliy iqtisodiyotda tutgan o'rni.

2. Mintaqaviy turizmni rivojlantirishning maqsadi va vazifalari.

3. O'zbekistonda mintaqaviy turizmni rivojlantirish imkoniyatlari va shart-sharoitlari.

4. Mintaqaviy turizmning turlari, maqsadi va tarkibiy qismlari.

5. Mintaqalarda agroturizmni rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari.

6. Mintaqaviy iqtisodiyotni rivojlantirishda turistik resurslarning o'rni.

7. Turistik resurslarning samaradorligini oshirish imkoniyatlari va yo'llari.

8. Mintaqaviy turizmning samarali foydalanish muammolari.

9. Mintaqalarda madaniy-tarixiy merosdan foydalanish va muhofaza qilish tadbirlari.

10. Mintaqalardagi madaniy merosda etnografiya, urf-odatlar va an'analarni tutgan o'rni.

11. Mintaqalardagi mavjud muzeylar va ulardan foydalanish.

3 - MODUL. MINTAQAVIY TURIZM INERATUZILMALARINI TAKOMILLASHTIRISH

21 - mavzu. Mintaqalarning madaniy-tarixiy merosi, ulardan foydalanish va muhofaza qilish

Jahon madaniy-tarixiy merosini saqlashda YUNESKO va Butunjahon turistik tashkilotining (BTT) o'rimi. Mintaqalarda madaniy-tarixiy merosdan foydalanish va muhofaza qilish tadbirlari. Shaharlardagi arxitektura yodgorliklari va tabiatda geoturistik yodgorliklar va ulardan foydalanish. Mintaqalardagi madaniy merosda etnografiya, urf-odatlar va an'analarni tungan o'rimi. Mintaqalarda mavjud muzeylar va ulardan foydalanish. O'zbekistonda mintaqalar bo'yicha turistik resurslarning joylashi.

22 - mavzu. Mintaqaviy turistik resruslardan foydalanishda xalqaro tajribadan foydalanish

Mintaqaviy turistik resruslardan foydalanishda xalqaro tajribadan foydalanishning ob'ektiv zarurati. Mintaqaviy turizmi rivojlantirishda Yevropa mamlakatlarning tajribasi. Mintaqaviy turizmi rivojlantirishda Rossiya Federatsiyasi tajribasi.

23 - mavzu. Mintaqaviy turizm asosida ekskursiya xizmatlarini tashkili etish

Ekskursiya va ekskursiya xizmatlari tushunchalarining mohiyati va ahamiyati. Ekskursiya xizmatlarining mintaqaviy turizmi rivojlantirishdagi o'rimi va roli. Mintaqalarga ekskursiya dasturlarini ishlab chiqishning asosiy yo'nalishlari.

IV. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

1. "Mintaqaviy turizmi" fanining maqsadi va vazifalari.
2. Mintaqaviy turizmining ijtimoiy-iqtisodiy mazmuni, ularning turizmi rivojlantirishdagi ahamiyati.
3. Mintaqaviy turizmdan foydalanishga ta'sir etuvchi omillari.
4. Mintaqalarning turistik resurslari tasnifi.
5. Mintaqalarning turistik resurslaridan foydalanish imkoniyatlarini baholash.
6. Mintaqalarda ekologik turizmi rivojlantirish resurslari va ulardan foydalanish.
7. Mintaqalarda ziyorat turizmi markazlari va ularni rivojlantirish resurslari.
8. Mintaqalarda qishloq turizmi rivojlantirish resurslari.
9. Mintaqaviy rekreatsiya resurslaridan foydalanishning ekologik-iqtisodiy xususiyatlari.

4 - mavzu. Mintaqalarning turistik resurslari tasnifi

Turistik resurslar tushunchasining mohiyati va ahamiyati. Turistik resurslarning o'ziga xos xususiyatlari. Turistik resurslar tasnifi va ularga qo'yiladigan talablar. Turistik resurslar tasnifiga yondoshuvlar. Turistik resurslarning turlari.

5 - mavzu. Mintaqalarning turistik resurslaridan foydalanish imkoniyatlarini baholash

Mintaqaviy turizmining alohida ajralib turuvchi asosiy belgilar. Mintaqaviy turizmdan samarali foydalanishda, ularni baholashni ahamiyati. Turistik resurslarni miqdor va sifat jihatidan baholash. Miqdor jihatidan baholash hislatlari. Sifat jihatidan baholash belgilari. Mintaqaviy turizmi turizm maqsadida baholashni tashkili etish.

6 - mavzu. Mintaqalarda ekologik turizmi rivojlantirish resurslari va ulardan foydalanish

Mintaqalarda ekoturizmining turgan o'rimi va roli. O'zbekiston turistik mintaqalarining ekoturistik salohiyati va uning o'ziga xos xususiyatlari. Ekoturizmi rivojlantirishda tabiat alohida muhofaza qilinadigan hududlarning o'rimi. Mintaqalarda joylashgan qo'riqxonalar va ulardan ekoturizm foydalanish imkoniyatlari. O'zbekistonda ekoturizmi rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari.

7 - mavzu. Mintaqalarda ziyorat turizmi markazlari va ularni rivojlantirish resurslari

Ziyorat turizmi tushunchasi. Mintaqadagi muqaddas ziyoratgohlar. Islom dini ziyoratgoh va markazlari. Mintaqadagi boshqa dinlar ziyoratgohlari. Diniy tolerantlik. Janubiy O'zbekistondagi diniy obidalar. Markaziy O'zbekiston ziyoratgohlari. G'arbiy O'zbekiston ziyoratgohlari. Shimoliy Sharqiy mintaqadagi ziyoratgohlar.

8 - mavzu. Mintaqalarda qishloq turizmi rivojlantirish resurslari

Qishloq turizmi tushunchasi. Qishloq joylarida turizmi rivojlantirish imkoniyatlari. Agroturizm turlari. Sport madaniy tanishuv, fermerchilik. Ish yuzasidan faoliyat, ekologik agroturizm. Mintaqalarda agroturizmi rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari. Qishloq joylarida ekoturizm ob'ekti sifatida rekreatsion resurslardan foydalanish.

9 - mavzu. Mintaqaviy rekreatsiya resurslaridan foydalanishning ekologik-iqtisodiy xususiyatlari

Rekreatsiya resurslari tushunchasi. Tabiiy, antropogen rekreatsiya resurslari.

Ekologik sig'ım. Rekreatsiya resurslarini muhofaza qilish. Rekreatsiya resurslaridan foydalanishning iqtisodiy xususiyatlari. Rekreatsiya infratuzilmasi. Noyob tabiat yodgorliklari, Noyob tabiat yodgorliklaridan foydalanish va muhofaza etish.

10 - mavzu. Turizm industriyasida raqobatbardosh omillar asosida Buyuu

Ipak yo'li davlatlarining guruhlanishi

Turizm industriyasida moyillik tushunchasi. Buyuk ipak yo'li davlatlari va loyiha. Metodologiya va natijalar. Guruh tablihi natijalari. Sayohat va turizm raqobatbardosh ustunlari T-Test natijalari. Sayohat va turizm boshqaruv tuzilma quyi indeksi T-Test natijalari. Sayohat va turizm biznes muhit va infratuzilma quyi indeksi T-Test natijalari. Sayohat va turizm insoniy, madaniy va mabiy resurslar quyi indeksi T-Test natijalari. Sayohat va turizm indeksida davlatlarning ish qiyosi. Buyuk ipak yo'li davlatlarida xalqaro turistlar kelishi va turizm kirimlari.

11 - mavzu. Markaziy Osiyo turizmi imkoniyatlarini tadqiq qilish

Qozog'istonda turizm industriyasi raqobatbardoshligi. Qozog'istondagi aslik (tabiiy) va ekomadaniy turizmning rivojlanishi: salohiyati va muammolari. Turkmaniston turizmi. Marv: Qadimiy jamatning poytaxt vohasi. Qirg'iziston turizmi.

2- MODUL. O'ZBEKISTONNI TURISTIK RAYONLASHTRISH

12 - mavzu. O'zbekistonni turistik rayonlashtrish xususiyatlari

Hududiy rekreasion tizimlari (X.T.M.) rekreatsiya maqsadida rayonlashtrish. Turistik rayonlashtrishda ijtimoiy, iqtisodiy, geografik va ekologik jihatlarga e'tibor qaratilishi. Mintaqaviy turistik rayonlashtrishning tajribasi. O'zbekistonda turistik rayonlashtrishda yondashuvlar. O'zbekistonning turistik rayonlari - Toshkent turistik rayoni, Farg'ona turistik rayoni, Mirzacho'l turistik rayoni, Samarqand turistik rayoni, Buxoro-Qizilqum turistik rayoni Janubiy turistik rayon. Qo'yi Amudaryo turistik rayoni. Turistik rayonlardagi turistik resurslar salohiyati.

13 - mavzu. Toshkent turistik mintaqasi

Toshkent turistik mintaqasining mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy hayotidagi o'rni. Mintaqada turizmning rivojlanish tendensiyalari. Mintaqaning turistik resurslari salohiyati. Mintaqada turizm turlarini rivojlantrish imkoniyatlari.

14 - mavzu. Samarqand turistik mintaqasi

Samarqand: Barcha shaharlar qirolichasi. Samarqand turistik mintaqasining mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy hayotidagi o'rni. Mintaqada turizmning rivojlanish tendensiyalari. Mintaqaning turistik resurslari salohiyati. Mintaqada turizm turlarini rivojlantrish imkoniyatlari.

rivojlantrish imkoniyatlari.

15 - mavzu. Buxoro-Navoiy turistik mintaqasi

Buxoro: Shaharlar malikasi. Buxoro-Navoiy turistik mintaqasining mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy hayotidagi o'rni. Mintaqada turizmning rivojlanish tendensiyalari. Mintaqaning turistik resurslari salohiyati. Mintaqada turizm turlarini rivojlantrish imkoniyatlari.

16 - mavzu. Xorazm turistik mintaqasi

Xiva: Cho'llarda saqlangan madaniy meros. Xorazm turistik mintaqasining mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy hayotidagi o'rni. Mintaqada turizmning rivojlanish tendensiyalari. Mintaqaning turistik resurslari salohiyati. Mintaqada turizm turlarini rivojlantrish imkoniyatlari.

17 - mavzu. Farg'ona turistik mintaqasi

Farg'ona turistik mintaqasining mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy hayotidagi o'rni. Mintaqada turizmning rivojlanish tendensiyalari. Mintaqaning turistik resurslari salohiyati. Mintaqada turizm turlarini rivojlantrish imkoniyatlari.

18 - mavzu. Jizzax-Sirdaryo turistik mintaqasi

Jizzax-Sirdaryo turistik mintaqasining mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy hayotidagi o'rni. Mintaqada turizmning rivojlanish tendensiyalari. Mintaqaning turistik resurslari salohiyati. Mintaqada turizm turlarini rivojlantrish imkoniyatlari.

19 - mavzu. O'zbekistonning janubiy turistik mintaqasi

O'zbekistonning janubiy turistik mintaqasining mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy hayotidagi o'rni. Mintaqada turizmning rivojlanish tendensiyalari. Mintaqaning turistik resurslari salohiyati. Mintaqada turizm turlarini rivojlantrish imkoniyatlari.

20 - mavzu. Qorqalpog'iston turistik mintaqasi

Qorqalpog'iston turistik mintaqasining mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy hayotidagi o'rni. Mintaqada turizmning rivojlanish tendensiyalari. Mintaqaning turistik resurslari salohiyati. Mintaqada turizm turlarini rivojlantrish imkoniyatlari.